

อินทรี ๕ ตอนที่ ๓

บรรยายวันที่ ๑๐ เมษายน ๒๕๕๕

ขอนอบน้อมต่อพระรัตนตรัย

สวัสดีครับท่านผู้สนใจในธรรมะทุกท่าน

วันนี้บรรยาย โภธิปักขิยธรรม ตอนที่ ๑๒ นะครับ บรรยายหัวข้อเรื่องอินทรี ๕ ตอนที่ ๓ สำหรับเรื่องอินทรี ๕ ก็ได้พูดไปแล้ว ๒ ตอนด้วยกัน พูดถึงความหมายของอินทรี ๕ สัทอินทรี วิริอินทรี สตินอินทรี สมามินอินทรี และปัญญาอินทรี มีลักษณะเป็นอย่างไร เห็นได้ชัดในธรรมะหมวดไหน เป็นเจ้าการในธรรมหมวดไหน

และเรื่องความสำคัญของอินทรี ๕ พระพุทธองค์ทรงรู้แจ้งชัดอินทรี ๕ จึงปฏิญาณตนว่าเป็นพระพุทธเจ้า การรู้ความเกิด ความดับ อุบายเป็นเครื่องสลัดออกจากอินทรี ๕ ทำให้เป็นพระอรหันต์ อินทรี ๕ เป็นเครื่องจำแนกปฏิบัติทาของผู้ปฏิบัติธรรม ผู้ปฏิบัติธรรม บรรลุเร็วก็มี บรรลุช้าก็มี คนที่บรรลุเร็วก็เพราะมีอินทรี ๕ แก่กล้า ส่วนคนที่อินทรี ๕ อ่อนก็บรรลุช้า

ในคราวที่แล้วพูดถึงประเด็นที่ ๓ ก็คือเรื่องทั่วไป วันนี้จะพูดต่ออีกเล็กน้อย จนจบเรื่องอินทรี ๕ และพูดเรื่องพละ ๕ ต่อ ซึ่งเรื่องพละ ๕ พูดนิดเดียวก็จบแล้ว เพราะเหมือนกันกับอินทรี ๕ เพียงแต่ลักษณะอาการแตกต่างกันบ้างเล็กน้อย เพราะมีกำลังเพิ่มขึ้น

สำหรับเรื่องทั่วไปเกี่ยวกับเรื่องอินทรี ๕ ผมได้พูดไปแล้ว เรื่องที่หนึ่ง คือปัญญาเป็นสิ่งที่สูงที่สุดในบรรดาอินทรีทั้ง ๕ ถ้ามีปัญญาแล้ว ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ จะมั่นคง ถ้าไม่มีปัญญา ศรัทธาเป็นต้นจะไม่มั่นคง ถ้าศรัทธาไม่มีปัญญาประกอบ ก็วันไหนไปเรื่องนั้นเรื่องนี้ได้ ความเพียรที่ไม่มีปัญญาประกอบ ก็อาจจะเพี้ยนไปเลยก็ได้ เพี้ยนไปทำอย่างอื่นแทนไปการละกิเลสเจริญกุศล มีปัญญาเข้าไปประกอบ ทำให้ศรัทธาที่มั่นคง วิริยะที่มั่นคง สติที่มั่นคงและกัสมาธิที่มั่นคง

เรื่องที่สอง คือ การปฏิบัติไปตามลำดับ โดยเอาอาศัยศรัทธานำไปสู่ปัญญา ผู้ที่มีศรัทธินทรีย์ เชื่อมั่นปัญญาปัญญาตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า ก็เป็นไปได้ว่าจะมีความเพียร เมื่อมีความเพียรก็เป็นไปได้ว่าจะมีสติ ผู้มีสติต่อเนื่องกันอยู่เสมอก็เป็นไปได้ว่าจะมีสมาธิ ผู้มีสมาธิจิตตั้งมั่น สะอาด ผุดผ่อง ก็เป็นไปได้ว่าจะมีปัญญา พอมีปัญญาแล้วก็ย่อมรู้เห็นว่า สิ่งที่อยู่เห็นนั้น เป็นที่เคยได้ฟังมาแต่เดิมแล้ว เป็นสิ่งเดียวกัน เพียงแต่ตอนแรกอาศัยความเชื่อ ต่อมาก็ได้สัมผัสด้วยปัญญา อันนี้ศรัทธานำไปสู่ปัญญา

๓.๓ การแสดงอินทรีย์ไม่ครบ ๕

วันนี้จะพูดในเรื่องทั่วไป ต่อจากคราวที่แล้ว อินทรีย์ทั้ง ๕ นี้ บางครั้งกล่าวไม่ครบทั้ง ๕ ก็ได้ เอาข้อที่สำคัญมาพูดถือว่าใช้ได้แล้ว คืออาจจะกล่าวอินทรีย์ ๑ อินทรีย์ ๒ อินทรีย์ ๓ อินทรีย์ ๔ ก็ได้ เวลาท่านทั้งหลายไปอ่านในพระสูตร บางพระสูตรกล่าวถึงแค่บางข้อ เวลากล่าวถึงอินทรีย์ ๔ อินทรีย์อะไรบ้าง อินทรีย์ ๓ อินทรีย์อะไรบ้าง อินทรีย์ ๒ อินทรีย์อะไร จนกระทั่ง อินทรีย์ ๑ อินทรีย์อะไร ครบถ้วนมีอินทรีย์ ๕ ศรัทธินทรีย์ วิริยอินทรีย์ สตินทรีย์ สมาธิินทรีย์ และปัญญาอินทรีย์ ถ้ากล่าวในแบบอื่น ลดจำนวนลงกว่านั้น กล่าวเป็น ๔ จะกล่าวอินทรีย์อะไรบ้าง กล่าวเป็น ๓ จะกล่าวอินทรีย์อะไรบ้าง กล่าวเป็น ๒ กล่าวเป็น ๑ จะกล่าวอินทรีย์อะไรบ้าง จึงจะถูกต้อง ถือว่าครบ หรือเพียงพอสำหรับการตรัสรู้

จะยกพระสูตรที่แสดงอินทรีย์ ๔ มาก่อน ในสังยุตตนิกาย มหาวารวรรค ตติยปุพพารามสูตร ข้อ ๕๑๗

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุชীณาสพพยากรณ์หรือหัตตผลว่า เรา รู้ชัดว่าชาติสิ้นแล้ว อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว ทำกิจที่ควรทำเสร็จแล้ว ไม่มีกิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้อีกต่อไป เพราะอินทรีย์เท่าไรที่ภิกษุชীณาสพเจริญ ทำให้มากแล้ว

ภิกษุทั้งหลายทูลตอบว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ธรรมของข้าพระองค์ทั้งหลาย มีพระผู้มีพระภาคเป็นหลัก มีพระผู้มีพระภาคเป็นผู้นำ มีพระผู้มีพระภาคเป็นที่พึ่ง ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอ

ประธานวโรกาส เฉพาะพระผู้มีพระภาคเท่านั้น จะทรงอธิบายเนื้อความแห่งพระภายิตนั้นให้แจ่มแจ้งได้ ภิภุทั้งหลายฟังต่อจากพระผู้มีพระภาคแล้วจักทรงจำไว้

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิภุทั้งหลาย ภิภุชฌนาสพพยากรณ์อรหัตผลว่า เรา รู้ชัดว่าชาติสิ้นแล้ว อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว ทำกิจที่ควรทำเสร็จแล้ว ไม่มีกิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้อีกต่อไป เพราะอินทรีย์ ๔ ประการที่ภิภุชฌนาสพเจริญ ทำให้มากแล้ว

อินทรีย์ ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. วิริยอินทรีย์
๒. สตินอินทรีย์
๓. สมาธินอินทรีย์
๔. ปัญญินอินทรีย์

ภิภุชฌนาสพพยากรณ์อรหัตผลว่า เรา รู้ชัดว่า ชาติสิ้นแล้ว อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว ทำกิจที่ควรทำเสร็จแล้ว ไม่มีกิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้อีกต่อไป เพราะอินทรีย์ ๔ ประการนี้ที่ภิภุชฌนาสพเจริญ ทำให้มากแล้ว

ตติยปุพพารามสูตรที่ ๗ จบ

พระสูตรนี้ กล่าวแต่ ๔ เว้นศรัทธาไว้ **วิริยอินทรีย์ สตินอินทรีย์ สมาธินอินทรีย์ ปัญญินอินทรีย์** เจริญและกระทำให้มาก ก็สามารถพยากรณ์อรหัตผล โภธิปักขิยธรรมนี้ ผู้ที่ทำได้เต็มที่บริบูรณ์คือพระอรหันต์ ส่วนพระอริยบุคคลระดับอื่นๆ จะบอกว่าอินทรีย์เต็มบริบูรณ์แล้วไม่ได้ ยังไม่เต็มไม่บริบูรณ์ มีแล้วบางส่วน เหมือนกับอริยมรรคมีองค์ ๘ ผู้ที่มีเต็มที่บริบูรณ์คือพระอรหันต์ ส่วนพระอริยบุคคลระดับอื่นๆ มีเหมือนกันแต่ยังไม่เต็มบริบูรณ์ มีบางส่วน ส่วนพวกปุถุชนก็ไม่ต้องห่วง ไม่มีเลย หรือมีบ้างเล็กๆ น้อยๆ บางประเด็นเท่านั้น ในด้านอินทรีย์ก็ทำนองเดียวกัน ถ้าทำเต็มที่บริบูรณ์ เจริญและกระทำให้มากอย่างบริบูรณ์เต็มที่ ก็เป็นพระอรหันต์ ถ้าไม่เต็มที่ ก็เป็นพระอริยบุคคลระดับอื่นๆ ถ้าพอมีบ้างเล็กๆ น้อยๆ ก็เป็น **กัลยาณปุถุชน** ถ้าไม่มีเลย ยังมีติดบอดอยู่ ก็เป็น **อันทพาลปุถุชน**

เมื่อก็กล่าวถึงอินทรี ๔ ประการ พุทแค ๔ ก็ถือว่าใช้ได้แล้ว ต่อไปจะกล่าวถึงวิธีพูด
ในแบบอินทรี ๓ ประการ ในสังยุตตนิคาย มหาวารวรรค ปิณฑลภากรทวาชสูตร ข้อ ๕๑๙

ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ โขสิตาราม เขตกรุงโกสัมพี สมัยนั้น ท่านพระ
ปิณฑลภากรทวาชได้พยากรณ์หรือหัตตผลว่า เรา รู้ชัดว่า ชาติสิ้นแล้ว อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว ทำกิจที่
ควรทำเสร็จแล้ว ไม่มีกิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้อีกต่อไป

ครั้งนั้น ภิกษุจำนวนมากเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาท แล้ว นั่ง ณ ที่
สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ท่านพระปิณฑลภากรทวาชพยากรณ์หรือหัตตผลว่า เรา รู้ชัดว่า ชาติสิ้น
แล้ว อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว ทำกิจที่ควรทำเสร็จแล้ว ไม่มีกิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้อีกต่อไป ท่าน
พระปิณฑลภากรทวาชเห็นอำนาจประโยชน์อะไร จึงพยากรณ์หรือหัตตผลว่า เรา รู้ชัดว่า ชาติสิ้น
แล้ว อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว ทำกิจที่ควรทำเสร็จแล้ว ไม่มีกิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้อีกต่อไป

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุปิณฑลภากรทวาชพยากรณ์หรือหัตตผลว่า เรา
รู้ชัดว่า ชาติสิ้นแล้ว อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว ทำกิจที่ควรทำเสร็จแล้ว ไม่มีกิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้
อีกต่อไป เพราะอินทรี ๓ ประการที่ ภิกษุปิณฑลภากรทวาชเจริญ ทำให้มากแล้ว

อินทรี ๓ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. สัทธินทรี
๒. สมาธินทรี
๓. ปัญญินทรี

ภิกษุปิณฑลภากรทวาชพยากรณ์หรือหัตตผลว่า เรา รู้ชัดว่า ชาติสิ้นแล้ว อยู่จบพรหมจรรย์
แล้ว ทำกิจที่ควรทำเสร็จแล้ว ไม่มีกิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้อีกต่อไป เพราะอินทรี ๓ ประการนี้ที่
ภิกษุปิณฑลภากรทวาชเจริญ ทำให้มากแล้ว

อินทรี ๓ ประการนี้มีอะไรเป็นที่สุด

คือ มีความสิ้นไปเป็นที่สุด

อะไรมีความสิ้นไปเป็นที่สุด

คือ ชาติ ชรา และมรณะมีความสิ้นไปเป็นที่สุด

ภิกษุปีณโฑลภวาทวาจะพิจารณาเห็นว่า ชาติ ชรา และมรณะสิ้นไป จึงพยากรณ์หรือหัตตผลว่า เรารู้ชัดว่า ชาติสิ้นแล้ว อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว ทำกิจที่ควรทำเสร็จแล้ว ไม่มีกิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้อีกต่อไป

ปีณโฑลภวาทวาสูตรที่ ๕ จบ

พระสูตรนี้กล่าวแต่ ๓ ท่านทำบริบูรณ์ในอินทรีย์ ๓ ประการ ก็เป็นพระอรหันต์ พุทธแค ๓ คือ สตินทรีย์ สมานทรีย์ ปัญฺณินทรีย์ เว้น สัทินทรีย์ กับ วิริยินทรีย์ จะพุทธแค ๓ ก็ได้ แต่ต้องพุทให้ถูก ไม่ใช่เอาข้อไหนมาพุทก็ได้ สลับไปสลับมา อย่างนั้นใช้ไม่ได้ แสดงว่าไม่รู้จริง ส่วนผู้รู้จริง ท่านจะพุทเท่าไรก็ได้ ถ้า ๔ ก็ต้องพุทให้ถูกนะ วิริยินทรีย์ สตินทรีย์ สมานทรีย์ ปัญฺณินทรีย์ ถ้าพุท ๓ สตินทรีย์ สมานทรีย์ และปัญฺณินทรีย์

พุทธแค ๒ อินทรีย์ก็มีเหมือนกัน อันนี้ในกรณีต้องการพุทแบบไม่ครบจำนวน ข้อ ๕๑๖ ทุติยปฺพพารามสูตร

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุชฌาสพพยากรณ์หรือหัตตผลว่า เรารู้ชัดว่า ชาติสิ้นแล้ว อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว ทำกิจที่ควรทำเสร็จแล้ว ไม่มีกิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้อีกต่อไป เพราะอินทรีย์เท่าไรที่ภิกษุชฌาสพเจริญ ทำให้มากแล้ว

ภิกษุทั้งหลายทูลตอบว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ธรรมของข้าพระองค์ทั้งหลาย มีพระผู้มีพระภาคเป็นหลัก มีพระผู้มีพระภาคเป็นผู้นำ มีพระผู้มีพระภาคเป็นที่พึ่ง ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอประทานวโรกาส เฉพาะพระผู้มีพระภาคเท่านั้น จะทรงอธิบายเนื้อความแห่งพระภาสิตนั้นให้แจ่มแจ้งได้ ภิกษุทั้งหลายฟังต่อจากพระผู้มีพระภาคแล้วจักทรงจำไว้

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุชฌาสพพยากรณ์หรือหัตตผลว่า เรารู้ชัดว่า ชาติสิ้นแล้ว อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว ทำกิจที่ควรทำเสร็จแล้ว ไม่มีกิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้อีกต่อไป เพราะอินทรีย์ ๒ ประการที่ภิกษุชฌาสพเจริญ ทำให้มากแล้ว

อินทรีย์ ๒ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ปัญญาที่เป็นอริยะ

๒. วิมุตติที่เป็นอริยะ

ปัญญาที่เป็นอริยะเป็นปัญฺณินทรีย์ วิมุตติที่เป็นอริยะเป็นสมานทรีย์

ภิกษุจีณาสพพยากรณ์หรือหัตตผลว่า เรา รู้ชัดว่า ชาติสิ้นแล้ว อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว ทำกิจที่ควรทำเสร็จแล้ว ไม่มีกิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้อีกต่อไป เพราะอินทรีย์ ๒ ประการนี้ที่ภิกษุจีณาสพเจริญ ทำให้มากแล้ว

ทุติยปุพพารามสูตรที่ ๖ จบ

พระสูตรนี้กล่าวถึงอินทรีย์ ๒ ประการ คือ **สมาธินทรีย์** กับ **ปัญญาธิทรีย์** ในการปฏิบัติธรรมเราจะพูดก็อย่างก็ได้ พูดข้อให้ถูกต้อง ก็เป็นที่รู้กันแล้ว เข้าใจกันได้ คำว่า ก็ได้ ไม่ใช่หมายความว่าข้อไหนก็ได้ ต้องให้ถูกต้องด้วย แบบ ๒ ต้องพูดว่า สมาธินทรีย์ กับ ปัญญาธิทรีย์ จะไปพูดว่า อินทรีย์ ๒ คือ สัทธินทรีย์ กับ ปัญญาธิทรีย์ หรือ สัทธินทรีย์ กับ วิริยอินทรีย์ อย่างนี้ไม่ได้

แบบหนึ่งอินทรีย์ก็ได้ เราทั้งหลายคงทราบคืออยู่แล้ว ก็คือปัญญาธิทรีย์นั่นเอง ผู้ที่ทำปัญญาธิทรีย์จนบริบูรณ์ ก็สามารถพยากรณ์หรือหัตตผลได้ ข้อ ๕๑๕ ปฐมปุพพารามสูตร

ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ปราสาทของนางวิสาขาไมคารมาตา ในบุพพาราม เขตกรุงสาวัตถี ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาครับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลาย มาตรัสถามว่า ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุจีณาสพพยากรณ์หรือหัตตผลว่า เรา รู้ชัดว่า ชาติสิ้นแล้ว อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว ทำกิจที่ควรทำเสร็จแล้ว ไม่มีกิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้อีกต่อไป เพราะอินทรีย์เท่าไรที่ภิกษุจีณาสพเจริญ ทำให้มากแล้ว

ภิกษุทั้งหลายทูลตอบว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ธรรมของข้าพระองค์ทั้งหลาย มีพระผู้มีพระภาคเป็นหลัก มีพระผู้มีพระภาคเป็นผู้นำ มีพระผู้มีพระภาคเป็นที่พึ่ง ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอประทานวโรกาส เฉพาะพระผู้มีพระภาคเท่านั้น จะทรงอธิบายเนื้อความแห่งพระภาณินั้นให้แจ่มแจ้งได้ ภิกษุทั้งหลายฟังต่อจากพระผู้มีพระภาคแล้วจักทรงจำไว้

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุจีณาสพพยากรณ์หรือหัตตผลว่า เรา รู้ชัดว่า ชาติสิ้นแล้ว อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว ทำกิจที่ควรทำเสร็จแล้ว ไม่มีกิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้อีกต่อไป เพราะอินทรีย์อย่างหนึ่งที่ภิกษุจีณาสพเจริญ ทำให้มากแล้ว

อินทรีย์อย่างหนึ่ง คืออะไร

คือ ปัญญาอินทรีย์ ศรัทธาที่เป็นไปตามปัญญา วิริยะที่เป็นไปตามปัญญา สติที่เป็นไปตามปัญญา สมาธิที่เป็นไปตามปัญญาของอริยสาวกผู้มีปัญญาย่อมตั้งมั่น

ภิกษุพิจารณาสภาพการณ์หรือหัตถ์ตผลว่า เรา รู้ชัดว่า ชาติสิ้นแล้ว อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว ทำกิจที่ควรทำเสร็จแล้ว ไม่มีกิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้อีกต่อไป เพราะอินทรีย์อย่างหนึ่งนี้ที่ภิกษุพิจารณาพิจารณา เจริญ ทำให้มากแล้ว

ปฐมปุพพารามสูตรที่ ๕ จบ

พูดแบบอินทรีย์ข้อเดียวว่า อินทรีย์ข้อเดียวที่เจริญและกระทำให้มาก ทำจนเต็มที่แล้วได้เป็นอรหันต์ คือ **ปัญญาอินทรีย์** แบบ ๒ สมาธิอินทรีย์ กับปัญญาอินทรีย์ แบบ ๓ สตินินทรีย์ สมาธิอินทรีย์ และปัญญาอินทรีย์ แบบ ๔ วิริยอินทรีย์ สตินินทรีย์ สมาธิอินทรีย์ และปัญญาอินทรีย์ อินทรีย์ ๕ พูดเต็มครบถ้วนทั้งหมด ทุกคนต้องทำเต็มทั้งหมด เพียงแต่เวลาพูดออกมาเป็นคำสื่อสารกัน สามารถพูดก็อินทรีย์ก็ได้ ถ้าพูด ๑ ต้องพูดอย่างนี้ ถ้าพูด ๒ ต้องพูดอย่างนี้ ถ้าพูด ๓ ต้องพูดอย่างนี้ ถ้าพูด ๔ ต้องพูดอย่างนี้ ถ้าพูด ๕ ก็พูดครบเลยอย่างนี้นะ

๓.๔ ตั้งอยู่ในความไม่ประมาทจึงเจริญอินทรีย์ได้ดี

ต่อไปจะกล่าวเรื่องทั่วไปอีกเรื่องหนึ่ง คือ อินทรีย์ทั้ง ๕ นั้นผู้ที่จะเจริญได้ดี และทำได้เต็มที่ คือผู้ที่ตั้งอยู่ในธรรมอย่างหนึ่ง คือความไม่ประมาท ผู้ไม่ประมาท อยู่อย่างมีสติเสมอ ไม่หลงลืม ไม่มัวเมาหลุ่มหลง จึงจะเจริญได้ดี เจริญได้เต็มที่ ก็เหมือนกับธรรมหมวดอื่นๆ ทั่วไป อินทรีย์ ๕ นี้เป็นธรรมฝ่ายดี ฝ่ายกุศลที่จะชำระล้างจิตใจให้หมดจดจากกิเลสได้ ด้านร่างกายเราก็มีน้ำสำหรับชำระล้างสิ่งสกปรก ถ้าภายในไม่ดี ร่างกายมีพิษ ก็มียาถ่าย ทานลงไปถ่ายพิษออก

ส่วนในด้านจิต สิ่งไม่ดีต่างๆ ก็ต้องมียาสำหรับถ่ายออกเหมือนกัน พระพุทธเจ้าเปรียบเหมือนหมอผู้ฉลาด เอายาถ่ายมาให้ ยาถ่ายหรือยาสาลอก ยาล้างพิษอะไร คือ **อริยมรรคมีองค์ ๘** กลุ่มธรรมในหมวดโพธิปักขิยธรรมนั้นแหละ ซึ่งการจะฝึกฝนพัฒนาขึ้นมาได้ ก็อาศัยความไม่ประมาท ความมีสติ ความไม่หลงลืม ไม่มัวเมาในชีวิต ไม่มัวเมาในความเป็นหนุ่มสาว

เห็นคุณค่าของเวลา จึงจะปฏิบัติได้ ในสังยุตตนิกาย มหาวารวรรค ข้อ ๕๒๖ ปติภูจិតสูตร
พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ภิกษุทั้งหลาย อินทรีย์ ๕ ประการ เป็นอันภิกษุผู้ตั้งอยู่ในธรรมอันเป็นเอก เจริญ อบรม
ดีแล้ว

ธรรมอันเป็นเอก คืออะไร

คือ ความไม่ประมาท

ความไม่ประมาท เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมรักษาจิตในธรรมทั้งหลาย ทั้งที่เป็นอาสวะและที่เป็นไป
พร้อมกับอาสวะ เมื่อเธอรักษาจิตในธรรมทั้งหลาย ทั้งที่เป็นอาสวะและที่เป็นไปพร้อมกับอาสวะ
สัทธินทรีย์ก็ดี วิริยอินทรีย์ก็ดี สตินทรีย์ก็ดี สมาธินทรีย์ก็ดี ปัญญาอินทรีย์ก็ดี ย่อมถึงความเจริญเต็มที

ภิกษุทั้งหลาย อินทรีย์ ๕ ประการเป็นอันภิกษุผู้ตั้งอยู่ในธรรมอันเป็นเอก เจริญ อบรม
ดีแล้ว เมื่ออย่างนี้แล

ปติภูจិតสูตรที่ ๖ จบ

สำหรับผู้ที่จะเจริญอินทรีย์ทั้ง ๕ ให้เต็มที่บริบูรณ์ ต้องเป็นผู้ตั้งอยู่ในธรรมอันเอก คือ
ความไม่ประมาท มีสติรักษาจิตอยู่เสมอ ถ้าไม่รักษาจิต โภธิปักขิยธรรมเจริญไม่ได้ จิต
เลื่อนลอย หลงไปยินดีไปยินร้าย ถูกกิเลสเข้ามาครอบงำ อย่างนั้นฝึกจิตไม่ได้ สภาวะที่
คุ้มครองรักษาจิตคือความไม่ประมาท ความมีสติอยู่เสมอ รักษาจิตเอาไว้ รักษาจิต คุ้มครองจิต
แล้วฝึกจิตให้มีธรรมะฝ่ายดี ฝึกโภธิปักขิยธรรมขึ้นมาได้ ถ้าประมาท ไม่รักษาจิต ปล่อยจิตไป
ตามรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส ไม่มีสติ ฝ่าสังเกตจิตตน ก็ไม่อาจฝึกจิตได้

ผู้ที่รักษาจิตได้ดี มีความตั้งมั่น ไม่ยินดี ไม่ยินร้าย คือพระอนาคามี เป็นผู้มีสมาธิบริ
บูรณ์ เมื่อมีสมาธิบริบูรณ์เช่นนั้นแล้ว รักษาจิตได้ดีเช่นนั้นแล้ว ฝึกปัญญาต่อไป ก็จะได้เป็น
พระอรหันต์ มีปัญญาสมบูรณ์เต็มที่ ส่วนเราทั้งหลายก็ทำแบบเดียวกัน คือมีสติรักษาจิต ทำให้
จิตมีสมาธิ ตั้งมั่น แล้วฝึกพิจารณาธรรมให้เกิดปัญญา เพียงแต่รักษาได้น้อยหน่อย ถ้าไม่
รักษาเลยคงไม่ได้ จะเกิดความยินดียินร้ายและกิเลสท่วมทับอยู่บ่อยๆ ต้องฝึกให้เป็นผู้ใช้ชีวิต
อย่างมีสติสัมปชัญญะ เป็นผู้อยู่ด้วยความไม่ประมาท อย่างนี้พูดถึงการเจริญอินทรีย์ ๕ ให้
ประสบความสำเร็จ ทำให้เต็มที่บริบูรณ์ ต้องตั้งอยู่ในความไม่ประมาท มีสติรักษาจิตอยู่เสมอ

๓.๕ อินทรีย์ไม่เกิดนอกพุทธศาสนา

ต่อไปเรื่องสุดท้าย คือ เรื่องอินทรีย์ ๕ ประการนี้ ไม่เกิดนอกพุทธศาสนา มีเฉพาะในสมัยที่มีพระพุทธเจ้ามาตรัสรู้เท่านั้น เริ่มจากอินทรีย์ข้อแรก คือ สัทธินทรีย์ เชื้อมันปัญญาตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า ถ้าไม่มีพระพุทธเจ้ามาตรัสรู้ก็จะมีอินทรีย์ทั้ง ๕ เลย ในสังยุตตนิกาย มหาวารวรรค ข้อ ๕๒๙ ปฐมอุปปาทสูตร

เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย อินทรีย์ ๕ ประการนี้ ที่บุคคลเจริญ ทำให้มากแล้ว ที่ยังไม่เกิด ย่อมเกิดขึ้น เว้นความอุบัติขึ้นของพระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ย่อมไม่เกิดขึ้น

อินทรีย์ ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. สัทธินทรีย์

๒. วิริยินทรีย์

๓. สตินทรีย์

๔. สมานินทรีย์

๕. ปัญญาอินทรีย์

อินทรีย์ ๕ ประการนี้ที่บุคคลเจริญ ทำให้มากแล้ว ที่ยังไม่เกิดย่อมเกิดขึ้น เว้นความอุบัติขึ้นของพระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ย่อมไม่เกิดขึ้น

ปฐมอุปปาทสูตรที่ ๘ จบ

พระสูตรนี้ก็กล่าวถึง อินทรีย์ ๕ ประการ ที่บุคคลเจริญแล้ว และทำให้มาก ๆ ทำให้บ่อย ๆ ที่ยังไม่เกิดก็จะเกิดขึ้น ที่ยังไม่เกิดก็มีขึ้น ไม่ใช่รอให้มี ไม่ใช่มันจะเกิดเอง เพราะอินทรีย์นั้นเป็นสิ่งขารธรรม ต้องมีเหตุ มีเงื่อนไขพร้อมจึงจะเกิดขึ้น ต้องรู้เทคนิควิธีที่ถูกต้องในการกระทำ พอรู้แล้ว ต้องเจริญและทำให้มาก ๆ ทำให้บ่อย ๆ สิ่งที่ไม่เกิดจะมีขึ้น และจะเกิดนอกพุทธศาสนาก็เป็นไปได้ เพราะไม่มีผู้สอน ไม่มีผู้บอกเหตุที่ถูกต้อง ฉะนั้นในยุคนี้ เราทั้งหลายสามารถทำให้เกิดได้ เพราะมีพระพุทธเจ้าตรัสรู้ ได้ตรัสบอกวิธีการฝึกไว้โดยละเอียด ถ้าเจริญและกระทำให้มาก ๆ สิ่งที่ยังไม่เกิดจะมีขึ้นได้ ถ้ารอไปนานไป หมดศาสนาของพระพุทธองค์ ก็หมดสิทธิ์แล้ว ต้องรอพระพุทธเจ้าองค์ต่อไป คงต้องเวียนว่ายตายเกิด ะ

หกระเห็นไปอีกยาวนาน ต้องรีบทำในตอนที่มีศาสนาของพระพุทธเจ้าอยู่ ถ้าเจริญและทำให้มาก ทำให้อินทรีย์ทั้ง ๕ มาประชุมรวมกัน เป็นพระอริยเจ้าระดับใดระดับหนึ่ง หรือทำให้บริบูรณ์จนเป็นพระอรหันต์ก็ได้ อีกพระสูตรหนึ่งก็คล้ายๆ กัน ชื่อ ๕๓๐ ทุติยอุปปาทสูตร

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย อินทรีย์ ๕ ประการนี้ที่บุคคลเจริญ ทำให้มากแล้ว ที่ยังไม่เกิดย่อมเกิดขึ้น เว้นวินัยของพระสุคต ย่อมไม่เกิดขึ้น

อินทรีย์ ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. สัทธินทรีย์
๒. วิริยอินทรีย์
๓. สตินทรีย์
๔. สมาธินทรีย์
๕. ปัญญาอินทรีย์

อินทรีย์ ๕ ประการนี้ที่บุคคลเจริญ ทำให้มากแล้ว ที่ยังไม่เกิดย่อมเกิดขึ้น เว้นวินัยของพระสุคต ย่อมไม่เกิดขึ้น

ทุติยอุปปาทสูตรที่ ๑๐ จบ

นอกจากวินัยของพระสุคต คือ ข้อปฏิบัติที่พระพุทธเจ้าบัญญัติเอาไว้เพื่อขัดเกลากิเลสไม่มีที่อื่นแล้ว คำสอนอื่นๆ มีข้อปฏิบัติให้เราเป็นคนดีอย่างนั้นอย่างนี้ แต่ทำลายกิเลสไม่ได้ ถอนกิเลสไม่ขึ้น **มีเฉพาะวินัยของพระพุทธเจ้า** หลักการที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติเอาไว้นี้แหละ ที่ปฏิบัติตามแล้ว จะมีโพธิปักขิยธรรมเกิดขึ้น และถอนกิเลสขึ้นได้ การทำลายล้างกิเลสหรือถอนกิเลสมิเฉพาะคำสอนของพระพุทธเจ้า ส่วนคำสอนอื่นๆ มีสอนให้เป็นคนดีบ้าง เป็นคนมีจิตสงบ อย่างที่เห็นทั่วไปนั่นแหละ แต่กิเลสไม่หมด ถอนไม่ขึ้น ถอนยากมากนะกิเลสชำระยากมาก ต้องมีโพธิปักขิยธรรม ทำให้ครบบริบูรณ์ อริยมรรคมีองค์ ๘ มาประชุมรวมกัน จึงทำลายกิเลสได้ ส่วนวิธีอื่นๆ นั้นทำลายกิเลสไม่ได้

เราทั้งหลายคงทำมาหลายเรื่องแล้วนะ ทำบุญมาหลายบุญแล้ว บางท่านก็สร้างวัด สร้างวา ทำสาธารณประโยชน์ ช่วยเหลือผู้ประสบภัยต่างๆ บริจาคมาหลายพันหลายหมื่น ทำความดีมาหลายครั้งแล้ว ทำบุญมาหลายอย่างแล้ว สมทานศีลมาหลายครั้ง แต่ละกิเลส

ไม่ได้ ถอนกิเลสไม่ขึ้น ถ้าถอนได้ก็สบายนะ บริจาคเยอะๆ แล้วกิเลสหมด บางคนบริจาคเงินเยอะ แล้วกิเลสเพิ่มก็มี การละกิเลส เมาทำลายกิเลส จนกระทั่งหมดไป **ไม่ให้มีกิเลสเกิดขึ้นมาอีก มีอยู่ที่เดียวคือในวินัยของพระสุคต** ปฏิบัติตามแนวทางที่พระพุทธองค์บัญญัติไว้ ต้องทำให้ถูกต้องตามนี้ ทำให้ถูกใจตนเองหรือถูกใจคนอื่นไม่ได้ อย่าไปทำตามความอยากหรือตามความไม่อยาก อย่าไปทำตามคิดหรือตามไม่คิด ต้องทำตามที่พระพุทธองค์ทรงสอนไว้

เราต้องเป็นคนซื่อสัตย์ ตรงไปตรงมา กลับมาดูตัวเอง ตัวเองมีกิเลส แล้วก็ใช้ธรรมะขัดเกลา ขัดได้เท่าไหนก็เท่านั้น ซาติต่อไปก็ทำต่อ ให้อยู่ในกรอบวินัยของพระพุทธเจ้า ตามพรหมจรรย์ที่พระองค์ทรงประกาศไว้ วิธีอื่นไม่มี ธรรมะชุดโพธิปักขิยธรรมนี้มีเฉพาะในวินัยของพระสุคต ซื่อปฏิบัติที่พระพุทธองค์บัญญัติไว้ ทำตามแล้ว จะมีดวงตาปัญญา ขัดเกลากิเลสได้ ผีก็หนีไป จนสูงสุด อริยมรรคมีองค์ ๘ ครบถ้วนสมบูรณ์ ก็เป็นพระอรหันต์แล้ว หมดกิเลสโดยสิ้นเชิงแล้ว จบพรหมจรรย์แล้ว ไม่มีกิจอะไรอื่นที่ต้องทำเพื่อการนี้อีกต่อไป ได้พูดเรื่องอินทรีย์ ๕ มาก็คงพอเท่านี้ละครับ

๔. ความหมายและลักษณะของพละ

๔.๑ ความหมายของพละ

ต่อไปวันนี้จะพูดอีกเรื่องหนึ่ง คือ พละ ๕ อินทรีย์ แปลว่า สภาวะธรรมที่เป็นใหญ่ในหน้าที่เฉพาะเรื่อง เป็นเจ้าหน้าที่ เป็นเจ้าการในเรื่องนั้นๆ มีความสามารถพิเศษเฉพาะในเรื่องนั้นๆ ประเด็นนั้นๆ อินทรีย์ทั้ง ๕ เกิดพร้อมกัน แต่แบ่งกันทำหน้าที่ตามความสามารถพิเศษ เวลาทำเรื่องนี้ อินทรีย์นี้เป็นใหญ่ อินทรีย์อื่นอยู่เฉยๆ ก่อน อยู่เป็นเพื่อนเขา ทำคล้ายตามเขา เวลาทำอีกเรื่องหนึ่ง อินทรีย์อีกอย่างเป็นใหญ่ อินทรีย์อื่นๆ อยู่เฉยๆ ก่อน

ท่านกล่าวถึงธรรมะอันเป็นที่ดูอินทรีย์ อินทรีย์แต่ละอย่าง เห็นได้ชัดในข้อธรรมที่ต่างกัน สัทธินทรีย์เห็นชัดในโศดาปัตตติยัคคะ ในเรื่องความเชื่อมั่นไม่หวั่นไหวในพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ และมีอริยกัณฑศีล วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญาก็มีในตอนนั้น แต่ไม่แสดงตัวชัด มาเป็น

เครื่องประกอบเฉยๆ ในเรื่องนี้ศรัทธาเป็นใหญ่ เป็นเจ้าหน้าที่ เป็นเจ้าการ ความเชื่อมั่น ความมั่นใจในปัญญาตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า เชื่อในคนที่ควรเชื่อ ศรัทธาเป็นทรัพย์อันประเสริฐของบุคคลในโลกนี้ ถ้าไม่เชื่อสิ่งที่ควรเชื่อแล้ว ก็เป็นคนที่ได้รับประโยชน์มาก หลักลอย ลอยไปลอยมา ไม่แน่นอน คตินึกเอาเอง เปลี่ยนไปเปลี่ยนมา ตามเหตุผลและความคิดของตนที่ไม่แน่นอน ทำทางดูเหมือนจะดีนะ คนที่ไม่เชื่อใคร เป็นคนไม่มีศาสนา ดูเหมือนเป็นคนเชื่อมั่นตัวเองมาก แต่ความจริงเป็นพวกหลักลอย ไม่ได้อะไรขึ้นมาเลย เป็นคนที่ไม่มีความหนักแน่นในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ถ้ามีศรัทธาแล้วก็เริ่มได้ทรัพย์แล้ว เริ่มมีอะไรติดไม้ติดมือ หรือติดตัวไปบ้าง เชื่อมั่นในปัญญาตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า ตามคุณของพระพุทธเจ้าที่ว่า อรหัง สัมมาสัมพุทธโธ เป็นต้น นี่เป็นลักษณะของอินทรีย์ สัทธินทรีย์ใหญ่ในเรื่องนี้

ถ้าปัญญาอินทรีย์ก็เป็นใหญ่ในเรื่องอริยสัจ เห็นความเกิดความดับ เข้าใจความไม่แน่นอน นอน ในตอนนั้นก็ยังมีศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ แต่เป็นแค่เป็นองค์ประกอบ ส่วนตัวที่ทำหน้าที่ในเรื่องนี้ เป็นเจ้าการในงานมองเห็นนี่คือปัญญา ปัญญาอินทรีย์ ความหมายของอินทรีย์มีลักษณะเช่นนี้

ต่อไปความหมายของพละ คำว่า พละ แปลว่า กำลัง หมายถึง สภาวะที่มีกำลัง หนักแน่น มั่นคง สภาวะที่ทำให้ไม่หวั่นไหวไปในเรื่องที่ตรงกันข้าม ไม่เอียงหรือไม่ให้น้ำหนักไปทางฝ่ายตรงข้าม เหมือนคนมีกำลังดี ก็ไม่ล้ม ไม่เอนเอียงไปทางฝ่ายศัตรู ศัตรูหรือฝ่ายตรงข้ามก็เป็นเรื่องเล็กน้อย ไม่อาจทำให้หวั่นไหวได้

อย่าง**สัทธาพละ** กำลังคือศรัทธา ก็ไม่หวั่นไหวในสภาวะที่ไม่น่าศรัทธา คนมีศรัทธาไม่หวั่นไหว เมื่อได้เจอบางเรื่องที่ตรงข้ามกับศรัทธา น่าจะทำให้ศรัทธาเอนเอียงหวั่นไหวได้ เขาก็ไม่เอนเอียงไปด้วย อย่างนี้เรียกว่ามีสัทธาพละ

เช่นคนมีศรัทธาในคุณพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นสัทธาพละ มีกำลัง ตั้งมั่นไม่หวั่นไหวแล้ว ถ้ามีคนมาว่าพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ มีข้อเสียหาย ไม่ดีอย่างไรอย่างนี้ หว่าพระพุทธเจ้าไม่ได้ตรัสรู้จริง หรือไปเห็นพระภิกษุบางรูปทำนิสัยไม่ดี อาจจะเป็นคนปลอมบวชหรืออะไรแล้วก็ตามแต่ เขาก็จะไม่หวั่นไหวเลย เพราะมีศรัทธามีกำลังมั่นคงในคุณของพระรัตนตรัย คนที่ศรัทธาไม่มีกำลัง ต้องพึ่งพาลิงภายนอก เห็นพระดีๆ ก็มีศรัทธา พอเห็น

พระไม่ดี ก็รู้สึกมีอาการหวั่นไหว ศรัทธามั่นโยกคลอน หรือบางครั้งศรัทธาเสื่อม หนักที่สุดก็ เลิกนับถือศาสนาไปเลย

คนมีศีลธำพละ จะไม่หวั่นไหวในเหตุตรงข้ามกับศรัทธา เรื่องตรงกันข้ามกับศรัทธา คือ เรื่องที่ไม่น่าศรัทธา เรื่องที่ไม่ไม่นับถือ ข้อเสียของสิ่งที่น่าเชื่อถือ เมื่อได้ยินคนอื่นใส่ร้าย ก็ไม่หวั่นไหวไปตามเรื่องเหล่านั้น อย่างนี้เรียกว่า พละ แปลว่า กำลัง ไม่หวั่นไหว ไม่เอนเอียงไป เมื่อเจอเหตุการณ์ตรงกันข้าม

วิริยะพละ ความเพียรที่มีกำลัง ไม่หวั่นไหวไปในความซี้เกียจ ความซี้เกียจ จมลงนอนพักผ่อน ไม่ยอมเดินต่อไปในคุณความดี ไม่กล้าเดินต่อไปในกุศลธรรมทั้งหลาย กุศลธรรมมีมากเหลือเกิน หมดยาล้ายตายอยากแล้ว ทำไม่ไหวแล้ว หมดยาสนาแล้ว เราคงทำไม่ได้แล้ว ท้อแท้ใจ หรือสุขภาพร่างกายไม่อำนวย เอาแต่นอนพักผ่อนรอวันตายเป็นต้น ความซี้เกียจนี้ทุกคนก็ต้องมีอยู่แล้วเรื่องธรรมดา โดยเฉพาะความเมืออาหาร หนึ่งห้องตึง หนึ่งตาหย่อน เกิดขึ้นเวลาที่ทานข้าวเสร็จใหม่ๆ หรือเวลาร่างกายไม่สบาย ก็ต้องการพักผ่อนบ้าง ความซี้เกียจ ท้อแท้ท้อถอยก็จะเกิดขึ้น ถ้ามีวิริยะพละก็จะไม่หวั่นไหวไปตามความซี้เกียจนั้น ทำกิจของตนต่อไป อะไรที่ควรทำ จำเป็นต้องทำ ก็เร่งทำกิจไป ถ้าไม่มีวิริยะพละ พอร่างกายไม่แข็งแรงขึ้นมา ก็จะคิดในทำนองว่า เอาละ..ขอพักผ่อนซะก่อน เดี่ยวร่างกายแข็งแรงแล้วค่อยมาทำต่อ มันคิดอย่างนั้น มันหวั่นไหวไป

วิริยะพละเป็นกำลังที่ทำให้ไม่หวั่นไหวไปในเรื่องที่เราจะซี้เกียจ เรื่องที่คนส่วนใหญ่เขาซี้เกียจ หรือเรื่องที่เราเคยซี้เกียจ ใจจะไม่หวั่นไหวไป หากไม่มีวิริยะพละ ก็จะหวั่นไหวไปเรื่อย เจอเรื่องที่ทำให้ซี้เกียจ เดินจงกรมกลับไปกลับมา พอเหนื่อยสักหน่อย ก็ไม่มีความเพียร ไม่กล้าหาญ บากบั่น ฝึกสติ สมาธิ ปัญญา ต่อไป ขอพักสักครู่ ให้สบายก่อน นอนเพื่อเอาความสบาย หาความสุขจากการนอน หาความสุขจากการพูดคุยคลุกคลีกับผู้อื่น ไร้แก่นสารไปวันๆ สิ่งดีๆ ที่ยังไม่ได้ทำก็ไม่ยอมทำ อย่างนี้เป็นลักษณะของผู้ที่หวั่นไหวไปตามเรื่องต่างๆ ไม่มีพละกำลัง จิตไม่มีกำลัง ไม่มีพลังจิตนั่นเอง

ในระยะหลังๆ มา นี้ ก็มีผู้ค่านีมาใช้เยอะ ใช้คำว่า **พลังจิต** แต่ความหมายจะออกไป ทำนองอิทธิปาฏิหาริย์สักหน่อย ความจริง พลังจิตที่แท้จริง หมายถึง จิตที่มีพละ & เข้ามา

ประกอบอยู่ มีศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา ไม่ใช่อันใดอันหนึ่ง ถ้ามีอันใดอันหนึ่งก็ใช้การไม่ค่อยได้เท่าที่ควร ต้องประกอบกันให้สมดุล เจริญให้สมบูรณ์จึงใช้การได้ เป็นไปเพื่อการตรัสรู้หรือริยสังข์ ไม่ใช่จิตมีกำลัง มีพลังจิต แต่ไปทำอะไรก็ไม่รู้ ทำแต่เรื่องมมาย

ถ้าเป็น**ปัญญาพละ**ก็ไม่หวั่นไหวไปในทางฝ่ายอวิชา อวิชาปิดบังความจริงของอารมณ์ ทำให้หลงว่ามีตัวเรามีของเรา ทำให้หวั่นไหวไป ต้องต่อสู้เพื่อหน้าเรา ต้องรักษาสิ่งของๆ เรา ถ้าเป็นของเขาหรือเป็นของมันอย่างนั้นก็ไม่เป็นไร เมื่อมีปัญญาพละก็ไม่หวั่นไหวไปตาม สิ่งนั้นเป็นของเรา ก็รู้ว่าเป็นแค่สมมติ อยู่กับเราไม่นาน เป็นของใช้ เป็นเครื่องอำนวยความสะดวก แต่ไม่ใช่ของเราจริง ก็ไม่หวั่นไหวไปตาม ส่วนผู้ไม่มีปัญญาพละจะหวั่นไหวไป

บางคนแค่หมอดูทัก ก็หวั่นไหวแล้ว คุณมีโอกาเป็นทุกข์ เกิดปัญหาเรื่องนั้นเรื่องนี้ อยากจะพ้นทุกข์ ต้องทำพิธีอย่างโน้นอย่างนี้ สำหรับผู้มีปัญญาไม่หวั่นไหว เพราะรู้ว่าข้อปฏิบัติให้ถึงความพ้นทุกข์ คืออริยมรรคมีองค์ ๘ เท่านั้น ไม่มีทางอื่นเลย

เราทั้งหลายมาสำรวจตัวเองกันว่า มีกำลังกันได้บ้างไหม โดยทั่วไป ไม่ค่อยมี จึงหวั่นไหว ย้ายไปทางโน้นทีทางนี้ที ไปเจอพระภิกษุนิสัยไม่ดีก็ใจแป้วแล้ว เป็นคนไม่มีที่พึ่ง เอาผ้าเหลืองเป็นที่พึ่งไว้ก่อน ถ้าคนห่มผ้าเหลืองดี ก็สบายใจ ได้ขึ้นสวรรค์ ถ้าคนห่มผ้าเหลืองไม่ดี ก็ไม่สบายใจ ไปดูถูกดูหมิ่น บ่น นินทา ตกนรกได้เหมือนกัน เพราะใจมันเศร้าหมองก็อันตราย มันขึ้นๆ ลงๆ ไปเกาะข้างคนดีมันดีเหมือนกัน แต่ดีมันไม่เที่ยง ถ้ายังหวั่นไหวอย่างนั้นมันก็ลำบาก ช่วยตัวเองไม่ได้จริง พึ่งของไม่แน่มั่นอน ดีมันก็ไม่เที่ยงเหมือนกัน ถ้าไปติดข้องกับดี เมื่อดีมันไม่เที่ยงขึ้นมา ก็หวั่นไหวไป ใจมันก็ตกไปทางโน้นทางนี้ สุขๆ ทุกข์ๆ ยินดียินร้ายไปเรื่อยๆ ในหลักทางพุทธศาสนา จึงให้ฝึกตนเพื่อที่จะเหนือขึ้นไปเลย เหนือดีขึ้นไป ไม่หวั่นไหว

พละมี ๕ เหมือนกับอินทรีย์นั่นเอง ได้แก่ **ศัทธาพละ วิริยะพละ สติพละ สมาธิพละ และปัญญาพละ** องค์ธรรมหรือตัวสภาวะก็เหมือนกัน เพียงแต่มีกำลังเพิ่มขึ้นกว่าอินทรีย์ อินทรีย์มีลักษณะทำหน้าที่ ที่ทำกิจชนิดนั้น เป็นใหญ่ในเรื่องนั้น สามารถครอบงำผู้อื่น ทำหน้าที่ของตัวเองได้ ส่วนพละมีลักษณะที่มีกำลังมั่นคง ไม่หวั่นไหวเอนเอียงเมื่อเจอฝ่ายตรงข้าม ถ้าคนไม่มีพละก็จะไหวไปตามคนโน้นคนนี้ ไหวไปตามสิ่งโน้นสิ่งนี้เยอะ มีกิเลสเกิดขึ้นก็

หวั่นไหวไปตามกิเลส มีความประมาทมัวเมาไปกับเรื่องนั้นเรื่องนี้เกิดขึ้นก็ขาดสติไปยาว เพราะไม่มีสติพละ

อินทรีย์และพละ เป็นสภาวะเดียวกันและอิงอาศัยเชื่อมโยงกัน ในสังยุตตนิกาย มหาวารวรรค ข้อ ๕๑๓ สาเกตสูตร มีข้อความอธิบายว่า

ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ป่าอัญจนวัน สถานที่พระราชทานอภัยแก่หมู่เนื้อ เขตเมืองสาเกต ณ ที่นั่นแล พระผู้มีพระภาครับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสถามว่า ภิกษุทั้งหลาย เหตุที่อินทรีย์ ๕ ประการอาศัยแล้วกลายเป็นพละ ๕ ประการ และที่พละ ๕ ประการอาศัยแล้วกลายเป็นอินทรีย์ ๕ ประการ มีอยู่หรือ

ภิกษุทั้งหลายทูลตอบว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ธรรมของข้าพระองค์ทั้งหลาย มีพระผู้มีพระภาคเป็นหลัก มีพระผู้มีพระภาคเป็นผู้นำ มีพระผู้มีพระภาคเป็นที่พึ่ง ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอประทานวโรกาส เฉพาะพระผู้มีพระภาคเท่านั้น จะทรงอธิบายเพื่อความแห่งพระภิกษุเหล่านั้นให้แจ่มแจ้งได้ ภิกษุทั้งหลายฟังต่อจากพระผู้มีพระภาคแล้วจกทรงจำไว้

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย เหตุที่อินทรีย์ ๕ ประการ อาศัยแล้วกลายเป็นพละ ๕ ประการ และที่พละ ๕ ประการอาศัยแล้ว กลายเป็นอินทรีย์ ๕ ประการมีอยู่

เหตุที่อินทรีย์ ๕ ประการอาศัยแล้วกลายเป็นพละ ๕ ประการ และที่พละ ๕ ประการ อาศัยแล้วกลายเป็นอินทรีย์ ๕ ประการ เป็นอย่างไร

คือ สิ่งใดเป็นสัทธินทรีย์ สิ่งนั้นเป็นสัทธาพละ สิ่งใดเป็นสัทธาพละ สิ่งนั้นเป็นสัทธินทรีย์ สิ่งใดเป็นวิริยินทรีย์ สิ่งนั้นเป็นวิริยพละ สิ่งใดเป็นวิริยพละ สิ่งนั้นเป็นวิริยินทรีย์ สิ่งใดเป็นสตินทรีย์ สิ่งนั้นเป็นสติพละ สิ่งใดเป็นสติพละ สิ่งนั้นเป็นสตินทรีย์ สิ่งใดเป็นสมาธินทรีย์ สิ่งนั้นเป็นสมาธิพละ สิ่งใดเป็นสมาธิพละ สิ่งนั้นเป็นสมาธินทรีย์ สิ่งใดเป็นปัญญินทรีย์ สิ่งนั้นเป็นปัญญาพละ สิ่งใดเป็นปัญญาพละ สิ่งนั้นเป็นปัญญินทรีย์

ภิกษุทั้งหลาย เมื่อน้ำไหลไปสู่ทิศปราจีน บ่าไปสู่ทิศปราจีน หลากไปสู่ทิศปราจีน กลางแม่น้ำนั้นมีเกาะ เหตุที่จะให้นับว่าแม่น้ำนั้นมีกระแสเดียวมีอยู่ และเหตุที่จะให้นับว่าแม่น้ำนั้นมี ๒ กระแสก็มีอยู่

เหตุที่จะให้นับว่าแม่น้ำนั้นมีกระแสเดียว เป็นอย่างไร

คือ น้ำที่อยู่สุดทิศตะวันออกและสุดทิศตะวันตกของเกาะนั้น

นี้แล คือเหตุที่จะให้นับว่าแม่น้ำนั้นมีกระแสเดียว

เหตุที่จะให้นับว่าแม่น้ำนั้นมี ๒ กระแส เป็นอย่างไร

คือ น้ำที่อยู่ทิศเหนือและทิศใต้ของเกาะนั้น

นี้แล คือเหตุที่ให้นับว่าแม่น้ำนั้นมี ๒ กระแส แม้น้ำใด

ภิกษุทั้งหลาย ข้อนี้ก็ถนัดเหมือนกัน สิ่งใดเป็นสัทธินทรีย์ สิ่งนั้นเป็นสัทธาพละ สิ่งใดเป็นสัทธาพละ สิ่งนั้นเป็นสัทธินทรีย์ สิ่งใดเป็นวิริยินทรีย์ สิ่งนั้นเป็นวิริยพละ สิ่งใดเป็นวิริยพละ สิ่งนั้นเป็นวิริยินทรีย์ สิ่งใดเป็นสตินทรีย์ สิ่งนั้นเป็นสติพละ สิ่งใดเป็นสติพละ สิ่งนั้นเป็นสตินทรีย์ สิ่งใดเป็นสมาธินทรีย์ สิ่งนั้นเป็นสมาธิพละ สิ่งใดเป็นสมาธิพละ สิ่งนั้นเป็นสมาธินทรีย์ สิ่งใดเป็นปัญญินทรีย์ สิ่งนั้นเป็นปัญญาพละ สิ่งใดเป็นปัญญาพละ สิ่งนั้นเป็นปัญญินทรีย์

ภิกษุทำให้แจ้งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติอันหาอาสวะมิได้เพราะอาสวะทั้งหลาย ลีนไปด้วยปัญญาอันยิ่งเองเข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน เพราะอินทรีย์ ๕ ประการที่ภิกษุนั้นเจริญ ทำให้มากแล้ว

สาเกตสูตรที่ ๓ จบ

พระสูตรนี้กล่าวถึงอินทรีย์ ๕ กับพละ ๕ ว่าเป็นสภาวะที่เหมือนกัน อิงอาศัยกันอยู่ เหมือนกับแม่น้ำไหลจากทิศตะวันตกไปทิศตะวันออก เรียกว่าแม่น้ำสายเดียวกันนั่นเอง แต่ว่าคนละตอนกัน ตอนหนึ่งมันอยู่ที่ทิศตะวันตก อีกตอนอยู่ที่ทิศตะวันออก มีเกาะคั่นอยู่ตรงกลาง จะบอกว่าแม่น้ำสายเดียวกัน เป็นกระแสเดียวกันก็ได้ บอกว่ามีสองกระแสก็ได้ เพราะตอนมีเกาะมากันอยู่ ด้านข้างๆ ทางทิศเหนือและทิศใต้ของเกาะเป็นคนละกระแสกัน

เหมือนกับว่าสตินทรีย์ก็เป็นอย่างหนึ่งนะ สัทธาพละก็เป็นอย่างหนึ่ง อย่างนี้เป็นการมองในขณะนั้น ขณะที่ธรรมะกำลังทำกิจเป็นใหญ่ในงาน ก็เป็นอินทรีย์ มีลักษณะไม่หวั่นไหวเมื่อเจอฝ่ายตรงข้าม ก็เป็นพละ หากมองเป็นกระแสตามทิศทางตั้งแต่ต้นจนสุดท้าย ก็เป็นกระแสเดียวกัน ธรรมะเดียวกันเป็นไปในลักษณะเป็นกระแส เป็นสภาวะเดียวกัน ไหลถึงจุดข้างนี้ เรียกว่าอินทรีย์ ไหลต่อไปอีกข้างหนึ่ง เรียกว่าพละ เป็นสิ่งเดียวกันนั่นเอง ต่อเนื่องกันมา มีกำลังมาตามลำดับ เติบโตจากตัวเล็กๆ ก็ใหญ่ขึ้น จากมีกำลังน้อย ก็มีกำลังมากขึ้น เหมือนคนๆ เดียวกัน ตอนเด็กก็คนนี้ ตอนโตก็คนนี้ แต่ก็เป็นคนละตอนกัน มีความสามารถเฉพาะเพิ่มเติมที่แตกต่างกันบ้าง แต่ก็เป็นคนเดียวกันนั่นเอง สภาวะเดียวกันนี้ถึงตอนหนึ่งเรียกว่าสัทธินทรีย์ อีกตอนหนึ่งก็เรียกว่าสัทธาพละ

สัทนินทรีย์คืออะไร คือ เชื่อมันบัญญัติสัจของพระพุทธเจ้าว่า พระพุทธเจ้าเป็นพระอรหันต์ เป็นสัมมาสัมพุทธโธ ตรัสรู้ชอบได้ด้วยพระองค์เอง สัทธาพละก็อย่างนั้นแหละ เชื่อมันบัญญัติสัจของพระพุทธเจ้าว่า พระพุทธเจ้าเป็นพระอรหันต์ เป็นสัมมาสัมพุทธโธ ตรัสรู้ชอบได้ด้วยพระองค์เอง เหมือนกันเลย เป็นสภาวะอันเดียวกัน ไหลไปเป็นกระแสเหมือนกับกระแสน้ำ

การปฏิบัติธรรมนี้ก็มึลักษณะไหลไปเหมือนกระแสน้ำ เราทั้งหลายก็ประกอบด้วยรูปและนาม ไหลไปในรูปกระแสไม่มีการหยุดนิ่ง ด้านรูปร่างกายนี้ก็ไหลไปได้หนึ่งชาติหนึ่งเอวพอสมควรก็แล้วกัน อย่าคิดเอาบ้านและที่ดินไปด้วย ติดข้องมากๆ เดี่ยวจะเป็นกลายเป็นจิ้งจก ตุ๊กแก อยู่แถวนี้ มันอันตรายเกินไป เมื่อถึงเวลาที่ทิ้งไป ผ่านมาแล้วก็ผ่านไป ส่วนในด้านนามธรรม บุญบาป คุณธรรม อุปนิสัยใจคอ มันก็จะติดไป

ในที่นี้ พูดถึงกระแสที่ไปทางนิพพาน เป็นโพธิปักขิยธรรมไหลตามไป เราทั้งหลายก็อย่าลืมนำโพธิปักขิยธรรมเข้าไปในจิตเยอะๆ นะ ใ ให้ตามเข้าไปเรื่อยๆ จะได้ไหลเข้าไปสู่นิพพาน อย่างที่ท่านกล่าวไว้ว่า ถ้าบุคคลมีสัมมาทิฐินำหน้า จะเป็นเหมือนขอนไม้ที่ไหลไปตามกระแสน้ำ มีความเข้าใจถูกต้องว่า สงสารนี้มีแต่ทุกข์ มีแต่เรื่องยุ่งยาก ไม่อยากเกิดอีกแล้วเลยมาฝึกมาปฏิบัติ ไหลไปเหมือนกระแสน้ำ ไหลไปเรื่อย สักวันหนึ่งจะถึงมหาสมุทรคือนิพพาน มีสัมมาทิฐิเป็นหัวหน้า และไม่ไปตกติดค้างอยู่ที่ใดที่หนึ่ง ก็จะถึงนิพพานได้ในที่สุด

กระแสในที่นี้กล่าวถึงอินทรีย์กับพละ ตัวสภาวะนี้เหมือนกัน เป็นไปในกระแสเดียวกัน สิ่งใดเป็นสัทนินทรีย์ สิ่งนั้นก็ป็นสัทธาพละ สิ่งใดเป็นสัทธาพละ สิ่งนั้นก็ป็นสัทนินทรีย์ สภาวะเดียวกันเลย อยู่ในลักษณะกระแสต่อเนื่องกันไป

ต่อไปกล่าวถึง ที่ดูพละ ๕ พละ ๕ ประการเหล่านี้ เห็นได้ชัดเจนในธรรมหมวดไหนบ้าง ในอังกุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต เล่ม ๒๒ ข้อ ๑๕ ทัฏฐัพพสูตร พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ภิกษุทั้งหลาย พละ ๕ ประการนี้

พละ ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. สัทธาพละ
๒. วิริยพละ
๓. สติพละ

๔. สมาธิพละ

๕. ปัญญาพละ

ภิกษุทั้งหลาย พึงเห็นสัทธาพละได้ที่ไหน
 พึงเห็นได้ในโสตาปัตตยงค์ ๔ พึงเห็นสัทธาพละได้ที่นี้
 พึงเห็นวิริยพละได้ที่ไหน
 พึงเห็นได้ในสัมมปปธาน ๔ พึงเห็นวิริยพละได้ที่นี้
 พึงเห็นสติพละได้ที่ไหน
 พึงเห็นได้ในสติปฏิฐาน ๔ พึงเห็นสติพละได้ที่นี้
 พึงเห็นสมาธิพละได้ที่ไหน
 พึงเห็นได้ในฌาน ๔ พึงเห็นสมาธิพละได้ที่นี้
 พึงเห็นปัญญาพละได้ที่ไหน
 พึงเห็นได้ในอริยสัจ ๔ พึงเห็นปัญญาพละได้ที่นี้
 ภิกษุทั้งหลาย พละ ๕ ประการนี้แล

ทัญญัพพสูตรที่ ๕ จบ

เรื่องนี้ก็เหมือนกับเรื่องอินทรี ๕ อย่างที่กล่าวแล้วว่า เป็นกระแสเดียวกัน ท่านกล่าวถึงที่ดูกำลัง ๕ อย่าง ที่ดูพละ สัทธาพละ ดูได้ชัด เห็นได้ชัดเจนในที่ไหน เวลาจะสังเกต สังเกตที่ไหน สังเกตเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า ถ้ามีเรื่องตรงข้ามกับเรื่องนี้แล้ว ห้วนไหวไปไหม ถ้าไม่ห้วนไหว เจอเรื่องตรงข้าม ก็ยังมั่นคงอยู่อย่างนี้แหละ เช่นยังเชื่อมั่นในปัญญาตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าเหมือนเดิม พระพุทธเจ้าเป็นผู้ตรัสรู้ดีตรัสรู้ชอบ ไม่ให้น้ำหนักไปทางฝ่ายตรงข้ามนั้นเลย ถึงมีคนมาพูดว่าอย่างโน้นอย่างนี้ ก็ไม่มีความรู้สึกห้วนไหวไปตาม ในโลกนี้มันก็มีฝ่ายตรงข้ามอยู่แล้วเป็นเรื่องปกติ พระธรรมที่พระพุทธเจ้าตรัสเอาไว้ดีแล้ว ไม่ใช่หрок มีการลอกต่อกันมาเติมใส่อะไรลงไป ไม่ใช่ของจริง ของจริงต้องอย่างโน้นอย่างนี้ คนว่าอย่างนี้ก็มีในโลก บางคนก็ไหวไปทางโน้น กระโดดไปกระโดดมา เรื่องพระอริยสงฆ์อะไรต่างๆ ก็มีฝ่ายตรงข้าม ที่เป็นเหตุให้ศรัทธาสั่นคลอนห้วนไหวมีอยู่เยอะแยะ ถ้าคนมีสัทธาพละ จิตประกอบด้วยกำลังคือศรัทธาแล้ว ก็จะไม่ไหวไปตาม

สัทธาพละ พึงเห็นได้ในที่ไหน พึงเห็นได้ในโสตาปัตติยงค์ เชื่อมั่นไม่หวั่นไหวใน พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นผู้มึศีลที่พระอริยเจ้ารักใคร่ ไม่ขาด ไม่ทะลุ ไม่ต่าง ไม่พร้อย เป็นอิสระ ไม่ถูกค้นหาและทักท้วงบุคคลำ ไปเป็นไปเพื่อสมาธิ เจอเรื่องตรงข้ามไม่หวั่นไหวเลย ไม่ไหว มีเรื่องให้ผิดศีล แม้คนข่มขู่ ให้ต้องทำผิดศีล ไม่อย่างนั้นจะทำอันตราย ไม่อย่างนั้น จะฟ้อง คุณต้องโกงนะ ไม่อย่างนั้นจะไล่ออกจากงานเสีย ถ้าคนมีสัทธาพละแล้วไม่หวั่นไหว ไม่หวั่นไหวไปในทางที่จะผิดศีลหรือเสียศีล ไม่หวั่นไหวไปตามเลย แม้คนอื่นจะผิดกันหมด เขาก็ไม่หวั่นไหวไปตามผู้อื่น ไม่ไปทำตามชาวโลกเขา มีโอกาสทำผิดก็ไม่มีทางที่จะผิดได้ อย่างนี้ เรียกว่าพละ คือไม่หวั่นไหวเวลาเจอเรื่องตรงข้าม

ถ้าเป็นผู้ที่ไม่มีกำลัง ถ้าเงินจำนวนน้อย ไม่เป็นไร ไม่โกงหรอก ถ้าเงินเยอะ ก็ห้ามใจไม่ไหวไปแล้ว อย่างนั้นก็ไม่มีพละ ถ้าเรามีบ้างนิดๆ หน่อยๆ ก็เป็นกัลยาณบุรุษ ถ้ามีจนกระทั่งได้ทั้ง ๕ มาประชุมรวมกัน ทำหน้าที่ไม่หวั่นไหว ก็เป็นพระอริยเจ้า ถ้าทำได้เต็มที่บริบูรณ์หมดก็เป็นพระอรหันต์

เราทั้งหลายได้ศึกษาแล้ว ก็จะได้มาพิจารณาตัวเองว่า เออ.. ยังมีธรรมะอะไรอีกบ้างที่ยังขาดอยู่ จะได้ว่ารู้จักตนเอง แล้วทำเพิ่มเติมเข้ามาให้เต็มบริบูรณ์ต่อไป ผู้ที่ปฏิบัติไปตามลำดับนี้ ต้องมีธรรมะสำหรับเช็คตัวเองเยอะเหมือนกัน ต้องทำให้ครบถ้วนจึงจะบรรลุได้ บางคนบอกว่าไม่ต้องรู้เยอะก็ได้ เอานิดๆ หน่อยๆ ก็บรรลุ อย่างนั้นสำหรับบางคนที่เป็นผู้มีอินทรีย์แก่กล้า ได้ฝึกมาจากชาติเก่าๆ เยอะ ก็อาจจะเป็นไปได้ แต่สำหรับคนทั่วไปที่มีปัญญาน้อย ต้องอาศัยการฝึกหัด คนที่มีอินทรีย์อ่อน จะต้องฝึกต้องหัดกันหลายปี ในสมัยพุทธกาล อย่างท่านพระราหุลอย่างนี้นะ ฝึกเป็นเวลา ๑๒ ปี ตั้งแต่เด็ก บรรพชาเป็นสามเณร จนกระทั่งอุปสมบทเป็นพระจนอายุ ๒๐ ปี จึงได้บรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์ มีผู้ฝึกที่ดี มีท่านพระสารีบุตรเป็นอุปัชฌาย์ และพระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมกับท่านบ่อยๆ ขนาดมีครูฝึกอย่างดี ใช้เวลา ๑๒ ปี

พวกเรา呢 ครูฝึกก็ไม่ค่อยดี แถมไม่ค่อยขยันด้วย จะใช้เวลากี่ปีก็ไม่รู้ อย่างนี้เรียกว่าพวกที่มีบารมีน้อย กำลังน้อยต้องใช้เวลานาน และต้องมีข้อฝึกหัดที่ถูกต้องด้วย เราเรียนรู้เอา

ไว้ก็มีประโยชน์เหมือนกัน ไม่ใช่ว่าไม่ต้องเรียนอะไรเยอะ ทำไปก็บรรลุ อย่างนั้นอาจสำหรับบางคน เป็นไปได้นะ เป็นคนพิเศษจริงๆ ส่วนคนธรรมดาทั่วไป ต้องฝึกกันนานทั้งนั้น

สัทธาพละพึงเห็นได้ในโศดาปัตตติยังคะ ๔ ลองเช็คดู เอาประเด็นเหล่านี้มาตั้งเป็นหลักไว้ ทีนี้ถ้าเจอเรื่องที่ตรงข้าม แล้วเป็นยังไงบ้าง ห้วนไหวไปไหม ถ้าห้วนไหวก็เรียกว่าไม่มีกำลังใจ ใจไม่มีกำลัง อารมณ์ภายนอกยังมีกำลังอยู่มาก ใจห้วนไหวไปตามสิ่งภายนอก ถ้าใจมีกำลังแล้ว สิ่งภายนอกจะเป็นอย่างไร ตรงข้ามขนาดไหนก็ไม่หวาดเสียว ไม่ห้วนไหว ไม่เอนเอียง

วิริยะพละ กำลังคือวิริยะ **พึงเห็นกำลังคือวิริยะในที่ไหน พึงเห็นในสัมมปปธาน ๔** ความเพียรที่เป็นหลักอันถูกต้อง เป็นประธานในการขัดเกลากิเลส ในการชำระล้างบาปอกุศลให้หมดไป ความเพียรถูกต้องมี ๔ อย่าง หนึ่ง คือ เพียรป้องกันกิเลส สอง เพียรละกิเลส สาม เพียรทำให้ออกุศลเกิดมีขึ้น และสี่ เพียรรักษาอกุศลให้คงอยู่ ไม่ให้เสื่อม และทำอกุศลให้เจริญ ออกงามไปบุลย์ อันนี้คือสัมมปปธาน

เอาสัมมปปธานทั้ง ๔ มาตั้ง แล้วลองพิจารณาตัวเองดู เมื่อเจอสถานะตรงกันข้าม แล้วคิดเป็นอย่างไร ห้วนไหวไปตามไหม กิเลสเกิดขึ้นอยู่เรื่อยไหม มีเรื่องอะไรนิดๆ หน่อยๆ คิดไปคิดมากก็ล้มเลิกความเพียร ทอดธุระในกุศล เอาไว้ก่อนๆ ปฏิบัติมานานแล้ว ขอลดปล่อยบ้าง เดี่ยวเครียด เดี่ยวลงแดงไปซะก่อน เราเป็นปุถุชนมันก็ต้องมีกันบ้างแหละ เอาแล้ว.. ไปร้องคาราโอเกะซะแล้ว แทนที่จะป้องกันกิเลส ห้วนไหวไปตามกิเลสอยู่เรื่อย

ในทางธรรมะ หากต้องการเจริญก้าวหน้าก็ต้องเลือกข้าง มีความสุขกับกามคุณต่างๆ หลงไหล เพลิดเพลิน มัวเมา ลุ่มหลงไป ก็จะได้ไม่ได้ธรรมะ ธรรมะฝ่ายกุศลไม่เจริญออกงาม ถ้าจะเอาธรรมะ ก็ต้องงดเว้นกามคุณออกไปตามสมควร มีความสุขกับทุกเรื่องแล้วได้ธรรมะด้วย อย่างนี้เป็นไปไม่ได้ เราทั้งหลายโดยมากเป็นกันอย่างนั้น อยากเจริญทั้งทางโลกและทางธรรม ให้มีความสุขกับกามคุณด้วย ได้สมมติด้วย ได้ปัญญาด้วย อย่างนั้นมันเป็นไปไม่ได้ ถ้าไม่ห้วนไหว ต้องป้องกันอกุศล ละอกุศล เจริญฝ่ายกุศล และรักษาอกุศลไว้ให้เจริญออกงาม ไม่ให้เสื่อม

ธรรมชาติหลาย ๆ ท่านก็พอมีบ้างเหมือนกัน แต่โดยทั่วไปรักษาไม่ได้ ได้มานิด ๆ หน่อย ๆ ได้บ้างบางเวลา สักหน่อยก็หายไปหมด ไม่มีกำลังมากพอที่จะรักษาเอาไว้ได้ หวันไหวเอนเอียงไปตามคนโน้นคนนี้ เอียงตามกิเลสอะไรต่างๆ ถ้ามีกำลังจิตด้านความเพียร ก็ไม่หวั่นไหวสั่นคลอนไปตามความเกียจคร้าน มีวิริยพละ ดูได้ในที่ไหน ดูได้ที่สัมมัปปธาน ๔ ถ้ามีเรื่องตรงข้ามกระทบเข้า มีพญามารอะไรมาทดสอบก็ไม่หวั่นไหวไปตาม อย่างนี้เรียกว่าวิริยพละ

พืงเห็นสติพละในที่ไหน พืงเห็นกำลังคือสติในสติปัฏฐาน ๔ การมีความเพียรเพากิเลส มีสัมปชัญญะ มีสติ ประชุมรวมกัน มาพิจารณาดูอยู่ในกาย เวทนา จิตและธรรม อยู่เสมอๆ เเนองๆ บ่อยๆ เป็นประจำ ให้จิตมาเที่ยวโคจรอยู่ในกาย เวทนา จิต และธรรม ไม่ให้ล่อยไปที่อื่น ไม่ปล่อยให้จิตให้ล่อยฟุ้งไป พืงเห็นกำลังในที่นี้ แม้จะมีเรื่องให้มัวเมาประมาท จิตก็ไม่หวั่นไหวไป มาเห็นอยู่ที่นี่ ท่องเที่ยวในกายและใจเสมอ

พืงเห็นกำลังคือสมาธิในที่ไหน พืงเห็นในฌาน ๔ พืงเห็นกำลังคือสมาธิในที่นี้สมาธิพละ ไม่หวั่นไหวไปในกามคุณหรืออกุศลธรรมต่างๆ ไม่แสวงหาความสุขจากการดูรูปสวยๆ จากการฟังเสียงเพราะๆ จากการดมกลิ่นหอมๆ จากการลิ้มรสอร่อยๆ ไม่แสวงหาความสุขจากที่นอนหรือสัมผัสที่อ่อนนุ่ม ไม่เอาความสุขที่เจือปนกับอกุศลอย่างนั้น ไม่หวั่นไหวไม่มุ่งไปทางนั้น มาเน้นความสุขที่เกิดจากสมาธิ เป็นเนกขัมมสุข มีปีติและสุขอันเกิดจากวิเวก

ความสุขแบบโลกๆ มันเป็นที่พืงไม่ได้ เพราะว่าความสุขที่เป็นสังขาร เป็นของไม่เที่ยง แต่แยกออกเป็นสองอย่าง อย่างที่หนึ่งคือความสุขที่ควรกลัว อย่างที่สองคือความสุขที่ไม่ควรกลัว

ความสุขที่ควรกลัว คือ ความสุขที่เกิดจากกามคุณ ความสุขที่เกิดโดยอาศัย รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส เห็นของสวย ๆ แล้วมีความสุข อย่างนี้ควรจะกลัว เพราะมันเห็น้อยมากกว่าจะได้ดูรูปสวยๆ รูปสวย ๆ ก็ไม่เที่ยงด้วย ชาวโลกเขาแย่งกันแยอะด้วย ดีไม่ดีอาจต้องต่อสู้แย่งชิงกัน มีความสุขเพราะได้ฟังเสียงเพราะๆ คำพูดถูกใจ มีคนพูดเอาอกเอาใจแล้วมีความสุข อย่างนี้ควรจะกลัว เป็นความสุขเหมือนกันนะ แต่เป็นความสุขที่ควรกลัว ต้องระวังตัวให้มากๆ ยอมรับว่ามันสุขแต่ต้องกลัว รู้จักกลัว กลิ่นหอมๆ อาหารอร่อยๆ สัมผัสดีๆ ผ้าหน่มนุ่มๆ ลูกน้องที่ได้ตั้งใจเสมอ งานที่ได้ตั้งใจเสมอ ลงทุนทำอะไรแล้วได้กำไรขึ้นเสมอ เล่นกราฟขาขึ้น

ตลอด เหล่านี้ให้ความสุขได้เหมือนกัน ยอมรับว่าเป็นสุขแต่ต้องกลัว เป็นความสุขที่ควรกลัว อันนี้อันที่หนึ่ง

อย่างที่สอง **สุขที่ไม่ควรกลัว** สุขที่ไม่ควรกลัวคือสุขที่เกิดจากสมาธิ นั่งสมาธิ มีสติ ดูแลหัวใจเข้า ดูแลใจออก มีปีติและสุขที่เกิดจากวิเวก นั่งอยู่คนเดียว ความสุขอย่างนี้ดี ไม่ควรกลัว เพราะไม่มีใครมาแย่ง มีใครมาแย่งเราหายใจบ้างไหม ไม่มีนะ ส่วนกามคุณมีใครมาแย่งเยอะ ต้องลำบากในการหามา ลำบากในการดูแลรักษา ต้องอาศัยพลังกำลังมาก หากเหนื่อยแล้ว หามาได้ก็ต้องรักษาคุ้มครองอีก เป็นสิ่งคนทั่วไปที่เขาต้องการ ส่วนนั่งสมาธิ ไม่มีใครแย่งเลย ไม่ค่อยมีใครต้องการเท่าไร เป็นความสุขที่ไม่ควรกลัว ฉะนั้น อย่าลืมทำสมาธิ ให้จิตมีความตั้งมั่น มีกำลังทางด้านนี้ สมาธิพลังพืงเห็นได้ในฉาน ๔ มาเน้นทางนี้ คนอื่นมีความสุขกับเงินทองชื่อเสียง เราไม่หวั่นไหวไปตาม เรามาทางนี้

ต่อไปก็ปัญญา พึงเห็นกำลังปัญญาในที่ไหน พึงเห็นในอริยสัจ ๔ พึงเห็นกำลังคือปัญญาในที่นี้ เห็นว่าโลกนี้มีแต่ทุกข์ เอาอริยสัจ ๔ มาตั้ง สังขารทั้งหลายเป็นทุกข์หมด เหตุที่เกิดทุกข์คือตัณหา ไม่รู้จักความจริงแล้วไปติดข้อง มีความอยากได้ต้องการเพื่อตัวตน ความเพิลิตเพลินยินดี นั่นคือเหตุให้เกิดทุกข์ ความดับทุกข์ ความไม่มีทุกข์คือนิพพาน ข้อปฏิบัติหรือทางดำเนินให้ถึงความดับทุกข์ คืออริยมรรคมีองค์ ๘

เมื่ออยู่ในโลก ชาวโลกเขาเที่ยวแสวงหาความสุขกัน แข่งกันทำตามความต้องการ ได้ทำอะไรตามใจชอบแล้วสนุก เห็นว่าเป็นความดี เห็นว่าได้ทำตามใจชอบแล้วไม่ทุกข์ หวั่นไหวไปตามไหม ถ้าหวั่นไหวไปแสดงว่าไม่มีปัญญา ยังเห็นว่าโลกเป็นสุข เห็นว่าได้ทำตามใจชอบแล้วเป็นเหตุให้เกิดสุข อยากพ้นทุกข์ แต่ไปทำพิธีกรรมอย่างโน้นอย่างนี้ ได้ยินเขาบอกว่าต้องทำอย่างนี้ๆ ก็หวั่นไหว อย่างนี้ยังไม่มีปัญญา แต่หากไม่หวั่นไหว ใครจะว่าอย่างไร เราก็เดินไปนิพพาน ปฏิบัติอริยมรรค มันคงอยู่อย่างนี้ ก็เป็นผู้มีปัญญาพละ

นี่เป็นธรรมสำหรับดูพละทั้ง ๕ มีบ้างไหม ถ้ามี ก็ให้มีปราโมทย์และปีติ เจริญและกระทำอย่างนั้นให้มากยิ่งขึ้นไป อยู่กับกุศลธรรมทั้งหลาย ถ้าไม่มี ให้มีสติสัมปชัญญะ มีความเพียรพยายามทำให้มีขึ้น เจริญและทำให้มากขึ้น ที่ยังไม่มีก็จะมีขึ้นได้ ถ้าไม่ทำก็จะไม่มี

เพราะธรรมะเหล่านี้สังฆารณะ ต้องปรุงแต่งเอา และต้องปรุงให้ถูก วิธีการพระพุทธเจ้าก็ทรง แสดงไว้อย่างชัดเจนแล้ว

สรุปว่า สัทธาพละพึงเห็นได้ในโศดาปัตตียังคะ ๔ วิริยะพละพึงเห็นได้ในสัมมปปธาน ๔ สติพละพึงเห็นได้ในสติปัฏฐาน ๔ สมาธิพละพึงเห็นได้ในฌาน ๔ ปัญญาพละพึงเห็นได้ใน อริยะสัจ ๔

๔.๒ ลักษณะของพละ

ต่อไปจะขยายความพละแต่ละข้อ ในอังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต ข้อ ๑๔ วิตถตสูตร พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ภิกษุทั้งหลาย พละ ๕ ประการนี้

พละ ๕ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. สัทธาพละ

๒. วิริยะพละ

๓. สติพละ

๔. สมาธิพละ

๕. ปัญญาพละ

สัทธาพละ เป็นอย่างไร

คือ อริยสาวกในธรรมวินัยนี้เป็นผู้มีศรัทธา คือเชื่อปัญญาเครื่องตรัสรู้ของตถาคตว่า “แม้เพราะเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น เป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้ด้วยพระองค์เองโดยชอบ เพียบพร้อมด้วยวิชาและจรณะ เสด็จไปดี รู้แจ้งโลก เป็นสาวกผู้ที่ควรฝึกได้อย่างยอดเยี่ยม เป็น ศาสตราของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นพระพุทธเจ้า เป็นพระผู้มีพระภาค” นี้เรียกว่า สัทธาพละ

วิริยะพละ เป็นอย่างไร

คือ อริยสาวกในธรรมวินัยนี้เป็นผู้ปรารถนาความเพียร เพื่อละอกุศลธรรม เพื่อให้กุศล ธรรมเกิด มีความเข้มแข็ง มีความบากบั่น มั่นคง ไม่ทอดธุระในกุศลธรรมทั้งหลายอยู่ นี้เรียกว่า วิริยะ พละ

สติพละ เป็นอย่างไร

คือ อริยสาวกในธรรมวินัยนี้เป็นผู้มีสติ คือประกอบด้วยสติปัญญาเป็นเครื่องรักษาดนอย่างยิ่ง ระลึกลึถึงสิ่งที่ทำคำที่พูดแม่นยำได้ นี้เรียกว่า สติพละ

สมาธิพละ เป็นอย่างไร

คือ อริยสาวกในธรรมวินัยนี้สังัดจากกาม และอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมฌานที่มีวิตกวิจารณ์ มีปีติและสุขอันเกิดจากวิเวกอยู่ เพราะวิตกวิจารณ์สงบระงับไป บรรลุทุติยฌานมีความผ่องใสในภายใน มีภาวะที่จิตเป็นหนึ่งผุดขึ้น ไม่มีวิตก ไม่มีวิจารณ์ มีแต่ปีติและสุขเกิดจากสมาธิอยู่ เพราะปีติจางคลายไป เป็นผู้มีอุเบกขา มีสติ สัมปชัญญะ เสวยสุขด้วยนามกาย บรรลุตติยฌานที่พระอริยะทั้งหลายสรรเสริญว่า “ผู้มีอุเบกขา มีสติ อยู่เป็นสุข” เพราะละสุขและทุกข์ได้ เพราะโสมนัส โทมนัสดับไปก่อนแล้ว บรรลุจตุตถฌานที่ไม่มีทุกข์ไม่มีสุข มีสติบริสุทธิ์เพราะอุเบกขาอยู่ นี้เรียกว่า สมาธิพละ

ปัญญาพละ เป็นอย่างไร

คือ อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ที่มีปัญญา คือประกอบด้วยปัญญาเป็นเครื่องพิจารณาเห็นทั้งความเกิดและความดับ อันเป็นอริยะ ขำแรกกิเลส ให้ถึงความสิ้นทุกข์โดยชอบ นี้เรียกว่า ปัญญาพละ

ภิกษุทั้งหลาย พละ ๕ ประการนี้แล

วิตถตสูตรที่ ๔ จบ

กำลัง ๕ เป็นอย่างนี้ แจกแจงให้เห็นชัดขึ้น **สัทธาพละ** คืออริยสาวกในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ที่มีศรัทธา ย่อมเชื่อปัญญาตรัสรู้ของพระตถาคตว่า เพราะเหตุนี้ๆ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น เป็นอรหันต์ เป็นสัมมาสัมพุทธโธ เป็นต้น ไม่ต่างไปจากนี้แล้ว ใครมาว่าอย่างไร ก็ไม่หวั่นไหวไปตามเขา

วิริยพละ คือเป็นผู้ที่ปรารภความเพียรทำความเพียร กล่าวหาญ บากบั่น มั่นคง ในการกระทำเพื่อละกิเลส ละบาปอกุศล ไม่ทอดธุระในเจริญกุศล กล่าวหาญ บากบั่น มั่นคงในเรื่องนี้ กล่าวทำในเรื่องนี้เป็นหลัก อยู่ในโลกต้องกล้าให้เป็นนะ ไม่หวั่นไหวเอนเอียงไปทำเรื่องอื่น

สติพละ กำลังคือสติ เป็นของผู้มีสติ ประกอบด้วยสติและปัญญารักษาตนชั้นเยี่ยม มีสติอยู่กับตัวเสมอ สติเป็นเครื่องรักษาจิต มีปัญญารู้จักปรับปรุงสิ่งต่างๆ แก้ไขให้สามารถเดินทางไปสู่เป้าหมายคือพระนิพพานได้ สามารถระลึกหรือนึกได้สิ่งที่ทำ คำที่พูดมานานได้ ถ้าเป็นผู้ใช้ชีวิตอย่างมีสติอยู่เสมอ สามารถรู้จักว่าที่ไปทำอย่างนี้ เพราะจิตอะไร พูดอย่างนี้ เพราะจิตอะไร อย่างนี้มีสติอยู่กับตัวเสมออย่างนี้ ไม่หลงลืม ไม่ปล่อยใจเลือนลอย นี้กำลังคือสติ

สมาธิพละ กำลังสมาธิ มีปิติและสุขที่ได้เกิดจากวิเวก อาศัยเนกขัมมะ สัจจจากกาม ไม่เที่ยวดู เที่ยวฟัง เที่ยวดมกลิ่น เที่ยวลิ้มรส เที่ยวสัมผัส ไม่หาความสุขจากกามคุณ ทำจิตให้สงบจากอกุศลธรรมทั้งหลาย ให้มีสติ เป็นกุศลต่อเนื่องกัน มีระดับความแนบแน่น ๔ ระดับ เป็นฌาน ๔ ปฐมฌาน ทุตติยฌาน ตติยฌาน จตุตถฌาน

ปัญญาพละ กำลังปัญญา คือ ประกอบไปด้วยปัญญาที่เห็นความเกิดดับ เป็นอริยะ สามารถชำแรกกิเลส ทำลายกิเลสได้ เป็นเครื่องให้ถึงความสิ้นไปแห่งทุกข์โดยชอบ ปัญญาที่เป็นพละ คือเห็นความเกิดดับเป็นสำคัญ เห็นอริยสัจ ด้วยปัญญาชนิดนี้เท่านั้น จึงจะทำให้ละกิเลสได้ ถ้ารู้แบบอื่นๆ ชำแรกกิเลสไม่ขาด ละกิเลสไม่ได้ ต้องเห็นความเกิดดับ เห็นว่าสังขารทั้งหลายเกิดเมื่อมีเหตุหมดเหตุก็ดับ ถึงจะเป็นสิ่งที่ดีแต่มันไม่เที่ยง อย่างนี้ละกิเลสได้ ถ้าไม่เห็นอย่างนี้ ละกิเลสไม่ได้แน่ ต้องเห็นความไม่แน่นอนอน เห็นความไม่เที่ยงในสังขารทั้งหลาย นี้ลักษณะของพละทั้ง ๕ ซึ่งก็เหมือนกับอินทรีย์ ๕ นั้นเอง

๔.๓ ปัญญาพละเป็นยอด

ต่อไปจะกล่าวถึงพละที่สำคัญที่สุด ที่เป็นยอดของพละทั้ง ๕ ท่านทั้งหลายคงจะเดาได้แล้ว พวกท่านอยู่บ่อยๆ เอาสูงสุดไว้ก่อนคือปัญญา บางคนยังแหงนคออยู่ พูดอยู่บนฟ้าตลอด พูดแต่เรื่องเกิดดับ พูดเรื่องปล่อยวาง แต่ข้างล่างนี้ยังไม่ได้ทำเลย ต้องได้ครบนั้นแหละ จึงทำลายกิเลสได้ **แต่สิ่งที่ขาด เป็นศูนย์รวมของพละทุกอย่าง คือปัญญาพละ** ในอังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต ข้อ ๑๖ ปุณณัฐสูตร

ภิกษุทั้งหลาย พละ ๕ ประการนี้
พละ ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. สัทธาพละ
๒. วิริยะพละ
๓. สติพละ
๔. สมาธิพละ
๕. ปัญญาพละ

ภิกษุทั้งหลาย พละ ๕ ประการนี้แล พละที่เป็นเลิศ เป็นที่รวม เป็นศูนย์รวม แห่งพละ ๕ ประการนี้ คือปัญญาพละ

ภิกษุทั้งหลาย สิ่งที่เป็นเลิศ เป็นที่รวม เป็นศูนย์รวมแห่งเรือนยอด คือยอดเรือน แม้นั้นใด พละที่เป็นเลิศ เป็นที่รวม เป็นศูนย์รวมแห่งเสขพละ ๕ ประการนี้ คือปัญญาพละ ฉะนั้นเหมือนกัน แล

ปุนกฺกุสุตฺรที่ ๒ จบ

พระสูตรนี้ เนื้อความก็ขัดอยู่ตามพระพุทธพจน์ คือในบรรดาพละทั้ง ๕ สัทธาพละ วิริยะพละ สติพละ สมาธิพละ ปัญญาพละ นั้น ปัญญาเป็นเลิศ เป็นยอด เป็นศูนย์รวมของพละ ทั้งหมด เหมือนเรามาองยอดเจดีย์หรือมองยอดของบ้าน เป็นที่รวบรวมของทุกอย่าง ที่มียอด ปรางค์ออกมามีอย่างนั้น แสดงว่าต้องมีเสาเข็ม มีคานชั้นล่าง มีพื้นชั้นล่าง มีส่วนประกอบอื่นมา อย่างสมบูรณ์แล้ว ยอดจึงมีขึ้นและตั้งอยู่ได้ เป็นที่รวมอย่างนี้ ปัญญาก็เป็นยอดของทุกเรื่อง เป็นที่รวมของทุกเรื่อง เป็นที่ทำให้อินทรีย์ คือ ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ มั่นคง มารวมลงที่ ปัญญา มีปัญญาเข้าไปกำกับ

วันนี้พูดสองเรื่อง อินทรีย์ ๕ ตอนที่ ๓ และพละ ๕ ก็จบแล้ว เพราะอินทรีย์กับพละ ความจริงแล้วเป็นเรื่องเดียวกันนี้เอง แต่จะรวมเหมาะว่าเป็นอันเดียวกัน เหมือนกันทุกแง่มุมก็ ไม่ใช่ทีเดียวนัก โดยตัวสภาวะแล้วเหมือนกัน อยู่ในลักษณะเป็นกระแสที่ต่อเนื่องกันไป ถึงจุดหนึ่ง มีลักษณะอย่างนี้ มีความเป็นใหญ่ สามารถครอบงำผู้อื่น ทำหน้าที่ของตนได้ ถึงจุดหนึ่งก็ หนักแน่นเพิ่มขึ้นอีก มีกำลัง ไม่หวั่นไหว เหมือนแม่น้ำ มีเกาะอยู่ระหว่างกลาง จะพูดเป็นกระแส เดียว หรือ ๒ กระแสก็ได้ แล้วแต่แง่มุมของการพูด

สรุปแล้ว ที่ผมได้บรรยายมา อินทรีย์ ๕ พุดถึงความหมายและแจกแจงลักษณะของแต่ละอินทรีย์ พุดความสำคัญ และเรื่องทั่วไปเกี่ยวกับอินทรีย์ วันนี้แล้วก็พุดพละ ๕ พละกับอินทรีย์นี้ เกี่ยวเนื่องกันอย่างไรบ้าง สัทอินทรีย์อันใด สัทธาพละก็อันนั้น สัทธาพละอันใด สัทอินทรีย์ก็อันนั้น เป็นต้น เป็นอย่างไรบ้าง ที่พุดพละ ๕ แจกแจงพละแต่ละข้อว่ามีลักษณะอย่างไร พละที่เป็นเลิศเป็นยอดเป็นที่รวบรวมคือปัญญาพละ ก็ถือว่าจบ อินทรีย์ ๕ กับพละ ๕ แล้ว

ในคราวต่อไป จะเป็นบรรยายเรื่องโพชฌงค์ ซึ่งเป็นคุณสมบัติของผู้ที่เหมาะสมจะได้ตรัสรู้ ถ้าได้ฝึกหัดตามลำดับ สติปัฏฐาน ๔ สัมมัปปธาน ๔ อิทธิบาท ๔ อินทรีย์ ๕ พละ ๕ ต่อไปคุณธรรมประเภทที่เป็นโพชฌงค์ ก็จะเริ่มมีขึ้นในตัวบุคคลนั้น บุคคลนั้นก็เป็นผู้พร้อมสำหรับการบรรลุธรรม คำว่า พร้อม นี้ อาจจะบรรลุหรือไม่บรรลุก็ได้ ต้องดูตามโพชฌงค์ว่า มีขึ้นมาในจิตใจไหม หลักของโพชฌงค์คือการเป็นผู้มีสติสัมปชัญญะ ทำสมาธิภาวนาอยู่เสมอ ทำสมถะและวิปัสสนาอยู่เสมอ มีสติสัมปชัญญะ วิจัยธรรม มีความเพียร มีปีติ มีปีติสัทธา มีสมาธิ และอุเบกขา

สติสัมโพชฌงค์ เป็นสติที่มีความตั้งมั่น เป็นสติที่เป็นไปเพื่อสมาธิ มีสติขึ้นมา เป็นผู้ที่จิตมั่นคง ไม่เลื่อนลอย เมื่อมีสติก็มาทำธรรมวิจยะ ร่างกายและจิตใจก็เป็นธรรมะ วิจัยค้นคว้า สอบสวน ลงไปในกายและในใจนี้ เห็นกายเป็นกาย ใจเป็นใจ เห็นรูปนาม ชันธ์ ๕ เห็นความไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา ในสภาวะต่างๆ เห็นสิ่งไหนควรทำ สิ่งไหนไม่ควรทำ สิ่งไหนกุศล สิ่งไหนอกุศล เห็นอกุศลควรละ เห็นกุศลควรเจริญ อย่างนี้เป็น**ธัมมวิจยสัมโพชฌงค์** เมื่อมีธรรมวิจยะ แล้วทำความเพียร ตั้งความเพียรขึ้น เพื่อละอกุศล เจริญกุศล เป็น**วิริยสัมโพชฌงค์** ตัวหลักใช้อยู่ ๓ อย่างนี้ ส่วนโพชฌงค์อื่นๆ ก็เป็นผลจาก ๓ อย่างนี้ มีสติ มีปัญญา วิจัยธรรม ทำความเพียรต่อเนื่อง ปีติที่ปราศจากอามิสก็ยอมเกิดขึ้น ปีติสัทธา สมาธิ อุเบกขา ตามลำดับ เสริมด้วยการปฏิบัติสมถะ พังธรรมหรืออะไรอื่นๆ ตามสมควร

เมื่อมีความพร้อมเต็มที่ ธรรมในโพธิปักขิยธรรมทั้งหมดก็จะรวมประชุมกันเป็นหนึ่งเดียว เป็นอริยมรรคมืองค์ ๘ รวมกันขึ้น เมาทำลายกิเลส มีวิชาเกิด ทำให้แจ้งพระนิพพาน **อริยมรรคมืองค์ ๘ เป็นประตุนิพพาน เป็นตัวทำให้วิชาเกิด** ตอนธรรมประชุมกันนั้นแค่แป็บเดียวเท่านั้น เหมือนกับเวลาที่เราสื้ไม้สื้ไฟ สื้ให้เกิดไฟ เมื่อสื้ไปเรื่อยๆ นานๆ ก็จะมี

อาการที่บ่งบอกว่าไฟจะเกิดขึ้น เช่น รู้สึกอุ่นๆ มีความร้อนหรืออาจจะมีควันขึ้น ซึ่งโพชฌงค์นี้ก็คล้ายๆ ควันขึ้นแล้ว ตอนที่ไฟลุกพริบขึ้นมา ก็เหมือนอริยมรรคมีองค์ ๘ เกิดขึ้น ลุกพริบเดียวนั้นแหละ ไม่ทราบว่า ท่านทั้งหลายรู้สึกอุ่นขึ้นบ้างไหม อุ่นขึ้นไม่ใช่ว่าร้อนเพราะกิเลสนะ อุ่นขึ้นเพราะเข้าไปใกล้นิพพาน ก็เกิดความเบาใจ สบายใจ อบอุ่น ได้ที่พึ่งอันแท้จริง

บรรยายมาก็พอสมควรแก่เวลาแล้วนะครับ อนุโมทนาทุกท่าน
